

BESMELE'NİN ANLAMİ*

Eüzü bi'llâhi mine'ş-şeytâni'r-racîm.

Bi'smi'llâhi'r-rahmâni'r-rahîm.

El-hamdü li'llâhi rabbi'l-alemîn... Ve's-salâtü ve's-selâmü alâ seyyidi'l-evvelîne ve'l-âhirîn... Senedinâ ve mededinâ ve tabîbi kulûbinâ ve şefii zünübina ve üsvetü'l-haseneti muhammedini'lmustafâ... Ve âlihî ve sahbihî ve men tebiahû bi-ihsânin ilâ yevmi'l-cezâ...

a. Besmeleyle Başlamak

Bu kısa zaman içinde her gün okuduğumuz Fa-tiha Sûresi'nin izahı üzerinde vaktimizi değerlendirmeye çalışalım. Hepimiz okuduğumuz için, mânasını bilerek okumamızın namazı daha huzurlu bir şekilde kılmamıza faydası olacağını düşünebiliriz.

Fâtiha Sûresi,

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

(*Bi'smi'llâhi'r-rahmâni'r-rahîm*) diye başlıyor. Bu bismelenin bizim mezhebimize göre Kur'ân-ı Kerîm'den bir ibare olduğu muhakkaktır.

Çünkü ayet-i kerimede:

إِنِّي أُلْقِيَ إِلَيْكَ كِتَابٌ كَرِيمٌ إِنَّهُ مِنْ سُلَيْمَانَ وَإِنَّهُ

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

* Bu konuşma; Merhum Dr. Metin Erkaya tarafından, titizlikle çalışılarak metne dönüştürülmüştür. Mekanı Cennet olsun.

(*Innî ülkîye ileyye kitâbin kerîm.*) “Bana soylu, güzel, değerli bir yazı gönderildi. (*Innehû min süleymâne ve innehû bi’smi’llâhi’r-rahmâni’r-rahîm.*) Bu gelen yazı Süleyman’dandır; yâni Yemen’in kuzeyinde olan, şimdiki Filistin’de olan o büyük

devletin başındaki Süleyman AS’dandır ve (*Bi’smi’llâhi’rrahmâni’r-rahîm*) diyerek başlıyor.” diye bildiriyor. (Neml, 27/29- 30)

Demek ki besmele, Süleyman AS’ın da bildiği, daha önceki peygamberlerin de bildiği bir ibâre... Neml Sûresi’nde bir âyet-i kerîmenin içinde yer alıyor. Ama sûre başlarındakiler, o sûrenin kendisinden birinci âyet değildir. “Sûreleri birbirinden ayırmak için konulmuştur.” deniliyor. Din alimleri de o kanaatte.

(*Bi’smi’llâhi’r-rahmâni’r-rahîm*)’de isim kelimesinin başına gelmiş b harfi, İngilizce’deki by kelimesi gibi ile manasına gelir. *İsim* bildiğimiz bir kelime... *Bismi’llah*, “Allah’ın ismi ile” demek.

Rahmân ve *Rahîm* Allah-u Teâlâ Hazretleri’nin iki sıfatıdır. *Rahmân* ve *Rahîm* kelimesinin menşei aynıdır, aynı kökten türemiş bir kelime oluyor. İkisi de rahmet ve merhamet manalarıyla bildirilir. Yalnız *Rahmân* kelimesi fa’lem nezdinde daha büyük bir mübalağa ifade eder. Yani eşsiz, uçsuz, bucaksız, dipsiz, kenarsız rahmettir.

Rahîm de merhamet mânâsında yine rahmetin bir bölümü olarak çok merhametli mânâsına geliyor. Meşhur olan izaha göre: *Rahmân* çok

mübalağalı acıma ve merhamet etme, rahmet eyleme manası ifade ettiği için bütün varlıklara etki ediyor. Mü'mine, kâfire, iyiye, kötüye, Allah'ın varlığını kabul edene, etmeyene, inanana, inanmayana Allah-u Teâlâ Hazretleri rahmetini ihsan ediyor.

Allah-u Teâlâ Hazretleri'nin rahmeti güneş ışınları gibi her tarafa ulaşıyor; ancak içi karanlık olanlar müstesna. Rahmet damlaları gibi her şeyin üstüne yağıyor; kabı ters çevirmiş olanlar müstesna... İmam Gazâlî öyle diyor.

“Rahmet umumîdir ama, istifade etmesini bilemeyenler edemezler.” diyor. Bu Rahmanlığının icabı olarak Allah-u Teâlâ Hazretleri herkese rızık veriyor, sıkıştığı zaman duasına icabet ediyor. Mü'minin de, fâsığın da, fâcirin de, kâfirin de, münkirin de, münâfığın da, Firavun'un da, Nemrud'un da rızkını kesmemiş. Yarattığı için rızkını vermiş.

Şeyh Sa'dî, o alim şahıs diyor ki:

ای کریمی که از خزانہ غیب

گبر و ترسا وظیفہ خور داری

دوستان را کجا کنی محروم

تو کہ با دشمنان نظر داری

Ey kerîmî ki ez hızânei gayb,

Gebr u tersâ vazîfe hor dârî;

Dustân ra koca küni mahrûm,

Tû ki bâ düşmenân nazardârî.

“Ey benim keremi çok, rahmeti engin, lütfu yaygın Allah’ım! Sen kayıp hazinelerinden ateşpereste de, hıristiyana da, imanlıya da, imansıza da ayırmışsın; nasiplerini, maaşlarını veriyorsun, hepsinin yaşaması için gerekli şeyleri ihsan ediyorsun.”

“Sen böyle seni tanımayan, seni bilmeyen, nimetine şükretmeyen, ihsânına karşı kulluk etmeyen, bi’l-akis isyân eden, kâfir olan, müşrik olanlara bile böyle cûd u kereminle muamele ederken ey benim kerem sahibi Rabbim, dostlarını mahrum eder misin?”

Elbette etmeyeceği muhakkaktır. Rabbimiz ona dost olmayı nasip eylesin. O Rahmânlığının enginliğinden dolayı dünyada herkese rızkını veriyor. Ama Rahîmliği, merhameti sadece mü’minlere... Ahirette mükâfat olarak cenneti verecek.

Kâfirlere, münkirlere layığı dolayısı ile bir şey verilmeyecek. Onlar da bu dünyada yaptıkları edepsizliklerin, yürüdükleri yanlış yolların, yaptıkları zulümlerin, gafletlerin, cehaletlerin, haksızlıkların, gadirlerin, hırsızlıkların, arsızlıkların, yüzsüzlüklerin, vurmaların, kırmaların, öldürmelerin elbette adaletle tecellisi sonucunda cezasını çekecekler.

Orada onlara Allah’ın şefkati, merhameti vâsıl olmayacak. Orada Allah’ın kahır yurdu olan, cezalandırma yeri olan cehenneme düşecekler.

Allah bizleri korusun... Bizi dünyada, âhirette rahmetine erdirdiği kullarından eylesin... Yolunda dâim, zikrinde kâim eylesin...

“Rahmân ve Rahîm Allah’ın adıyla” demiş oluyoruz. Yani başladığım işe, yaptığım şu işe onun adı ile başlamış oluyorum demek. (*Ebdeü bi’smi’llâhi’r-rahmâni’r-rahîm*) demiş gibi oluyor.

b. Besmelesiz İşin Sonu Kesiktir

Her işin evvelinde besmele çekmek gerekir. Peygamber SAS Efendimiz buyurmuş ki:¹

كُلُّ أَمْرٍ ذِي بَالٍ لَمْ يُبْدَأْ فِيهِ بِبِسْمِ اللَّهِ فَهُوَ أَبْتَرٌ

(عبد القادر الرهاوى فى الأربعين عن أبى هريرة)

(*Küllü emrin zî bâlin lem yübde’ fîhi bi-bi’smi’llâhi, fehüve ebter.*) “Her mühim bir iş ki, besmeleyle başlanmamışsa, besmele okunmadan o işe girilmişse; o iş kesiktir, sonu yoktur, güdüktür.” Yâni hayırsız olur, uğursuz olur, bereketsiz olur. O bakımdan:

Allah adını zikredelim evvelâ Vâcip oldur cümle işte her kula

Allah adın her kim ol evvel ana; Her işi âsân eder Allah ona

Çok güzel ifade etmiş Süleyman Çelebi Rh.A. O öyle demiş de, biz onun güzel duygularını anlamaktan âciz duruma düşmüşüz. Generalin

¹ *Kenzü’l-Ummâl*, c.I, s.866, no:2491; *Keşfü’l-Hafâ*, c.II, s.959, no:1964; *Câmiu’l-Ehâdîs*, c.XV, s.314, no:15584.

birisi bizim profesör arkadaşlara demiş ki:

“—Biz hristiyanlara ‘Allah baba’ diyorlar diye tenkitte bulunuyoruz ama Süleyman Çelebi’nin Mevlidinde de ‘Allah ana’ deniliyor demiş. Hâlbuki Süleyman Çelebi’nin Mevlidinde “Allah ana” deniliyor ama, “Allah ona” manasında; anne manasında değil ki. Eski Türkçede ana, ona demek.

Allah adın her kim ol evvel ana; Her işi âsân eder Allah ona

Yani her kimse ki Allah adına bir işin evvelinde anar ise Allah, ona her işi âsan eder. Onu anlayamamış, “Biz de Allah ana diyoruz.” diyor. General olmuş ama, ilmi bilmeyince böyle durumlara da düşüyor. Onun için her işimize besmeleyle başlayalım!

Tabii ki günahlı işe besmele ile başlamak, Allah’la alay etmek gibidir. Günahlı işe besmele çekilmez. *Bi’smi’llâhi’r-rahmâni’rrahîm* deyip mesela içki kadehine sarılma olmaz. O zaman Allah’ın şamarını, cezasını, kahrını, darbesini yersiniz. İyi işe başlamak lazım! Zaten besmele iyiliğe götürücü bir anahtardır.

Yani besmele çekiyoruz ki bakalım, yaptığımız iş Allah’ın rızasına uyan, yakışan, doğru bir şey midir değil midir? Doğru bir şey değilse yapmaması lazım. O halde her işimizi Allah’ın rızasına uygun mu değil mi diye düşünerek yapmalıyız.

“—Başında besmele çekerken bu çektiğim besmele bana ne iş getirecek? Sevap mı kazanacağım, günah mı kazanacağım?” diye

düşünerek, kendimizi kontrol ederek o işe girişmeliyiz.

Bizim mezhebimize göre, *Bi'smi'llâhi'r-rahmâni'r-rahîm* Fatiha'nın kendisinden değildir; Fatiha'nın başında Kur'an menşe'li bir ibaredir.

c. Alemlerin Rabbine Hamd ve Senâ

Fatiha'nın ilk ayeti:

الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ

(الفاتحة: 1)

(*El-hamdü li'llâhi rabbi'l-âlemîn*) (Fâtiha, 1/1) cümlesidir.

Dört kelimeyi ihtiva ediyor. Birincisi *el-hamd*, ikincisi *li'llâhi*, üçüncüsü *Rab*, dördüncüsü ise *âlemîn*...

Hamd kelimesi övülmek demek ama, birisi tarafından övülmek. Dönüştü manası, yani edilgen manası Arapça'da meçhul sîgasının mastarı olabilir. Malum sîganın da mastarı olabilir. Övmek manâsına da gelir. Övülmek mânâsına gelir.

Darb meselâ, Arapça'da vurmak manasında da gelir, darabanın mastarı olarak vurulmak manasına da gelebilir. Duribenin mastarı olabilir.

Darb ne demek, vurmak veya vurulmak. Onun gibi *hamd* de övmek veya övülmek manasına gelir. Ama bu övmek, kuru bir övmek değildir. Yapılan bir iyiliğin, lütfun, bahşişin, ihsanın,

ikramın karşılığında duyulan saygıyla, teşekkür duygusuyla dolu olan övmedir.

Onun için medihten farklıdır. Onun için senâdan farklıdır. Onun için şükürden farklıdır. Hamd kelimesi hakkında Elmalılı Hamdi Yazır Rh.A, öyle ince izahat veriyor ki, benim diyen babayığit insan ne dediğini anlayamaz.

O mübarek onları hissetmiş ve yazmış. Çok şey yazamadım daha, diyor. İçinin engin gönül âleminden o kadarcığını satırlara geçirmiş. İnsan hayran kalıyor izahatına...

El-hamdü li'llâhi rabbi'l-âlemin... Demek ki Allah'ın bize sonsuz nimetleri dolayısıyla biz ona karşı medyun u şükran oluyoruz. Sevgiyle, saygıyla dolup taşıyoruz, şükürle doluyoruz.

Onu övmek için *El-hamdü li'llâh* diyoruz Övmek için söylüyoruz ama kuru bir övgü değil... Yalandan bir övgü değil, boş bir övgü değil... Yapılan bir iyiliğin karşısında duyulan teşekkür duygusu ile beraber onun büyüklüğünü ifade etmek tarzında.

Onun için insanlara kullanılmamalıdır. Yani bir insana hamd edilmez. Bir insan methedilir, bir insan senâ edilir ama hamd edilmez insana... Hamd, Allah'a mahsustur. Zaten burada da belirtiyor.

(*El-hamd*) Övülmek, yani yaptığı çeşitli ikramlardan, rızıklardan, ihsanlardan dolayı kendisinin övülmesi.

Li'llâhi, "Allah içindir" demek. Kulları

tarafından övülme, (*li'llâhi*) Allah içindir, tahsis vardır. Onundur, ona olur; başkasına olmaz. O'nun hakkıdır manasında bir de şu var ki; her övgü sonunda Allah'a gider.

Demin kardeşimiz mesela diyor ki:

“—Güneş batarken onun etrafa yaydığı rengârenk nurlar, tecellileri, yarattığı nurlar bu tepeden tırnağa çiçeklenmiş ağaçlar, Allah'ın yarattığı bu güzel kokular, Allah'ın onlara verdiği kokular, bu engin deniz, bu bulutlar, bu yağmurlar, bu ormanlar, bu sanat, bu güzellik, bu letafet hep Allah'ın.”

Neyi methedersek Allah'a gider. Kebabı methetsek bile Allah'a gider. Çünkü her şeyi, insanı da yaratan Allah. Her şey Allah'a gider. Onun için (*El-hamdü li'llâh*), “Her övgü, her medih, her sena, hepsi Allah'adır. Ona lâyıktır, ancak ona olabilir.”

Rabbi'l-âlemîn, Allah âlemlerin rabbidir. Âlemlerin Rabbi olan Allah'adır övülmek ve hamd... Tercüme edilemez. Övülmek denilemez de böyle izah ettikten sonra hamd kelimesini aynen kullanmak lazım. Hamd âlemlerin Rabbi olan Allah'adır, diye tercüme etmek lazım bu cümleyi.

Rab ne demek? *Rab* da yedirip, içirip, besleyip, büyüten demek. Geliştiren demek mesela. Para olduğundan fazla miktarda çoğaldığı zaman ona *ribâ* deniliyor. Oda aynı kökten arttı diye nemalandı, yetişti, büyüdü, fazlalaştı diye haram oluyor.

Aynen almak lazım, aynen vermek lazım.

Fazlası da haram oluyor. Âlemleri Allah-u Teâlâ Hazretleri yaratmakla koymamış. Yarattıktan sonra her an beslemekle, her an tecelli etmekle, her an ihsanda, her an ikramda, her an o bir yaratmada...

Allah-u Teâlâ Hazretleri her an tecelli ediyor. Tecelliyi bir kesse her şey durur, her şey biter, her şey mahvolur. Onun için Rabbimin rubûbiyeti yarattığını geliştiriyor, büyütüyor. Küçücük bir bebek, bir karış olan yavru, hatta bir karış değil bir damla olan, hatta küçücük bir hücre olan, bir küçücük ithaf edilmiş hücre bir insan oluyor.

Onun için Allah-u Teâlâ Hazretleri Rab'dır. Bütün kâinatı, bütün yaratıkları yaratmış, ayrıca besliyor. Yediriyor, içiriyor, giydiriyor, yaşatıyor, nefes aldirtiyor, yaşatıyor, sıhhat veriyor. Afiyet veriyor, koruyor, kolluyor. Duasını kabul ediyor daima. Rabbin ihsanı yağıyor.

Âlemîn, âlemler demek. Âlemîn kelimesi çoğul ama, âlem kelimesinin bir de *avâlim* diye çoğulu vardır. O zaman bundan farklı bir mana çıkar.

Âlemîn niye *avalim* gelmemiş? *El-hamdü li'llâhi rabbi'l-avâlim* gelmemiş, *Rabbi'l-kâinat* gelmemiş, *Rabbi'l mükevvenat*, dememiş. *Rabbi'l âlemîn* demiş.

Onun üzerine de uzun, derin düşünmek lazım ki bu cemi' şekli zî-ukûla mahsustur. Yani akıl sahibi, şuur sahibi olan şeylere, varlıkların çoğulu oluyorken cemi müzekker-i sâlimi yapılırken bu hususa getirilerek âlemîn diye çoğul yapılıyor.

(*El-hamdü li'llâhi rabbi'l-âlemîn*) de şuurlu

olan, âlemlerin ihsanını, ikramını veren Rabbine bir de öyle akıl yoluyla, sezgi kafiyesiyle nükteli bir tarafı da var.

Allah-u Teâlâ Hazretleri cümlemizi şuurlu, akıllı, fehimli, fehmi derin, anlayışı engin, sezgisi kuvvetli, Allah'ın lütuflarını kavrayıp şükreden, bu sıfatına sahip eylesin. Ârif olmayı nasip eylesin.

Kâmil olmayı nasip eylesin. Kemali, bir böbürlenme vasıtası olarak değil de Rabbimizin rızasını kazanmakta güzel kulluk, edepli kulluk yapmak yolunda kullanmamızı nasip eylesin.

Asıl senâ zaten odur. Çünkü böbürlenirsen, kibir ve ucub noksanlıktır ve Allah'ın sevmediği sıfatlardır.

Ârif ve edîb, zarif ve kâmil olmayı Rabbimiz cümlemize nasib eylesin...

Bi-hürmeti esmâilhi'l-hüsnâ... Ve bi-hürmeti habibihi'lmüctebâ... Ve bi-hürmeti esrâr-ısureti'l-fâtihah!

Prof. Dr. Mahmud Es'ad COŞAN

01. 01. 1991 - Melbourne /Avustralya

[Bütün GURBET SOHBETLERİ'ne PDF olarak ulaşmak için tıklayınız.](#)

SERVER
Kürsü